

Z kroniki naukowej

INTEGRACJA I KOOPERACJA W EUROPIE — MIĘDZYNARODOWE SEMINARIUM EUROPÄISCHE AKADEMIE W BERLINIE ZACHODNIM

Integracja i kooperacja w Europie — to główny temat międzynarodowego seminarium zorganizowanego w dniach 25 — 30 maja 1981 r. przez *Europäische Akademie* (Berlin Zachodni) i *Centre International de Formation Européenne* (Nicea). Na miejsce seminarium wybrano Berlin, miasto, przez które przebiegają współcześnie linie podziału Europy nie tylko militarne i polityczne, co dawało uczestnikom seminarium możliwość nieomal natychmiastowej weryfikacji stwierdzeń padających podczas dyskusji seminaryjnych, a dotyczących możliwości pokojowej współpracy w Europie i harmonijnego rozwoju ekonomiczno-społecznego kontynentu.

Większość wystąpień przewidzianych w programie seminarium przygotowana została przez naukowców z *Europäische Akademie*. Mimo ich widocznych wysiłków podejmowanych w celu obiektywnego przedstawienia racji przemawiających za wyborem określonej koncepcji *status quo* w Europie środkowej, uczestnicy seminarium przybyli z 11 państw Europy, otrzymali wizję jednoznacznie zachodniemieckiego (czy raczej zachodnioberlińskiego) sposobu widzenia problemów gospodarczych i politycznych tej części świata (znamienne, iż temat seminarium, który w języku francuskim brzmiał *Integration et cooperation en Europe*, został w programie *Europäische Akademie* sformułowany jako *Sicherheitsinteressen in Ost- und Westeuropa und die Perspektiven der Entspannungspolitik*).

Seminarium zainaugurował wykład prof. G. Rennera (*Europäische Akademie*) pt. *Stand und Aussichten der Westeuropäische Integration*. Punktem wyjścia tego wystąpienia było stwierdzenie o „wielowymiarowości” pojęcia „Europy” rozpatrywanego w płaszczyźnie geograficzno-historycznej, ekonomicznej i politycznej. Zdaniem referenta (z którym zresztą nikt później w dyskusji nie polemizował), współczesny układ ekonomiczno-polityczny w Europie i występujące w nim ugrupowania, będące rezultatem II wojny światowej, opierają się bardziej na „stosunkach nieufności” niż na „stosunkach współpracy”, wobec czego poszukiwanie określonego *modus vivendi* musi uwzględniać ten fakt. W dalszym ciągu swego wywodu G. Renner dokonał wyliczenia osiągnięć i niepowodzeń integracji zachodnioeuropejskiej (EWG).

Przedmiotem kolejnego referatu dra J. Betkenhagena (*Deutsches Institut für Wirtschafts-Forschung*, Berlin Zachodni) były zagadnienia integracji w łonie RWPG (*Integration in Osteuropa*). Zasadniczą tezę, którą starał się on udowodnić, było stwierdzenie, iż RWPG jest układem na równi (a może bardziej) ideologicznym i ekonomicznym. Zarówno prelegent, jak i dyskutanci wykazywali głęboką znajomość problemów wewnętrznych RWPG. Na tym tle znaczącym i wartym podkreślenia jest fakt, iż dla zachodnich (a przynajmniej zachodnioeuropejskich, a szczególnie zachodniemieckich i berlińskich) ośrodków badawczych nie ulega wątpliwości — co wyraźnie podkreślał J. Betkenhagen — że małe kraje Europy wschodniej eksploatują w wielu sferach gospodarczych Związek Radziecki i to przy równoczesnym wręcz odwrotnym poglądzie na te kwestie społeczeństw tych państw.

W następnym z kolei wykładzie prof. J. Philippon (*Université de Nice*)

przedstawił sposób traktowania obu państw niemieckich w prasie, podręcznikach szkolnych i literaturze francuskiej. Z badań prof. J. Philippona wynika zdecydowanie słabsze zainteresowanie problematyką NRD we Francji i — co nie jest zaskoczeniem ani dla przedstawicieli zachodniej Europy ani dla nas katastrofalna wręcz ignorancja problematyki wewnętrzniemieckiej we Francji. Całość wniosków formułowanych podczas seminarium przez J. Philippona odnaleźć będzie można w przygotowanej przez tego autora książce pt. *L'Espace culturel Franco-Allemand*, która ma się ukazać w wydawnictwie *Presse d'Europe*.

Tematem referatów R. Holzera i prof. I. Martinek z *Europäische Akademie* była ewolucja państwa i społeczeństwa Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Najpierw uczestnicy seminarium zapoznali się z poglądami zachodnioeuropejskimi na podstawowe elementy konstrukcji państwa NRD, scharakteryzowanymi przez R. Holzera w referacie *Die DDR — auf dem Wege zur kommunistischen Gesellschaft?* Mówca skupił swoją uwagę na specyficznych cechach systemu państwowego Niemieckiej Republiki Demokratycznej wynikających z jej położenia historyczno-politycznego po upadku III Rzeszy i powojennego układu sił w Europie środkowej. Dla odbiorcy polskiego przekazywane przez R. Holzera treści nie nosiły znamion szczególnej nowości, a możliwość bezpośredniego (przynajmniej do niedawna) kontaktu z faktycznymi konstrukcjami i funkcjonowaniem instytucji państwowych i społecznych NRD dawały znacznie lepsze możliwości weryfikacji poglądów na temat tego kraju niż nawet bogato dokumentowany referat. Podobną uwagę można odnieść do referatu prof. I. Martinek, *Auf dem Wege zum „Sozialistischen“? — Die junge Generation in der DDR*. Nie ulega kwestii, że dopiero szczegółowa analiza naukowa wszystkich zjawisk zachodzących w obu państwach niemieckich mogłaby odrzucić lub potwierdzić tezę I. Martinek, iż przeobrażenia w świadomości młodego pokolenia Niemieckiej Republiki Demokratycznej prowadzą do nieuniknionych i radykalnych przeobrażeń i przewartościowań w systemie społecznym, a także państwowym zachodniego sąsiada PRL. Wniosek o zbliżających się ważnych przemianach społecznych w NRD (nawet jeśli nie będziemy zgodzali się w całości z przewidywanym na Zachodzie ich kierunkiem) winien zwrócić uwagę zainteresowanych problematyką gospodarczą i społeczną NRD.

Kolejny dzień seminarium wypełniły wystąpienia stanowiące wprowadzenie do dyskusji, a przygotowane przez dra R. Höhnego (*Europäische Institut*), *Entspannung — Sicherheit — Frieden, Europa im Kraftfeld der Weltpolitik* i prof. H. Wagnera (Uniwersytet Zachodniobermberski), *Rückzug der US-Truppen aus Europa — Finlandisierung oder Schritt zur Einigung Europas*. Oba te wystąpienia zaainspirowały dyskusję nad ogólnym problemem współpracy Wschód-Zachód, jej możliwości i konieczności. Ujęta w tytule wystąpienia prof. Wagnera „finlandyzacja” jest — jego zdaniem i dyskutantów — zjawiskiem coraz bardziej realnym w odniesieniu do Berlina Zachodniego, nie mówiąc już o NRD. W dyskusji stwierdzono wszakże dobitnie, iż współpraca między poszczególnymi państwami europejskimi i ich głównymi ugrupowaniami gospodarczymi (EWG — RWPG) jest niezbędna i w wielu płaszczyznach stosunkowo bardzo już zaawansowana. Ciągłe brak jej jednak stabilizacji na tyle, aby rodzące się raz po raz po obu stronach granicy politycznej Europy kryzysy nie powodowały załamywania się dialogu.

Mimo iż ani program seminarium, ani wystąpienia dotyczące kontaktów wzajemnych Wschód—Zachód nie przewidywały odrębnej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej w Polsce, dyskusja, zwłaszcza po wystąpieniu prof. Wagnera, skoncentrowała się wokół problematyki polskiej. I to do tego stopnia, że na wniosek organizatorów polscy uczestnicy seminarium (reprezentujący Uniwersytet Jagielloń-

ski, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Łódzki i Uniwersytet im. A. Mickiewicza) przedstawili najważniejsze elementy aktualnej sytuacji w Polsce. Ta zbiorowa prezentacja, a następnie żywa dyskusja skupiła się przede wszystkim wokół problematyki reformy gospodarzej i jej ewentualnych reperkusji społeczno-politycznych w ramach państw socjalistycznych.

Seminarium zamykało wystąpienie F. Kinsky'ego, dyrektora generalnego CIFE, *Quelle Europe, quelle société?*, spinające niejako klamrą poszczególne problemy zawarte w kolejnych referatach seminarium, które, mimo iż dotyczyły Europy dnia dzisiejszego, wskazywały na najistotniejsze sprawy na kontynencie do rozwiązania jutro i pojutrze.

Uczestnicy seminarium zapoznali się z eksponowaną w gmachu *Reichstagu* wystawą obrazującą kolejne etapy historii Niemiec, a następnie Niemieckiej Republiki Federalnej zatytułowaną *Fragen an die deutsche Geschichte*. Program seminarium przewidywał także zwiedzanie stolicy Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

Roman Sowiński

SPRAWOZDANIE Z KOLOKWIIUM „PROBLEMATYKA POLSKA W BADANIACH NAUKOWYCH W NRD i RFN”

Dnia 23 marca 1981 r. Instytut Zachodni w Poznaniu zorganizował kolokwium poświęcone tematowi polskimi w badaniach naukowych prowadzonych w obu państwach niemieckich. Program obrad zawierał dziewięć referatów pracowników Instytutu Zachodniego i obejmował rozległe zagadnienia prac podejmowanych przez naukowców niemieckich od okresu poprzedzającego I wojnę światową do czasów współczesnych.

Obrady otworzył dyrektor Instytutu Zachodniego prof. dr Antoni Czubiński, który nakreślił program kolokwium, a także wskazał na wagę podjętej tematyki i celowość kontynuowania badań w tym kierunku. W pierwszej części obrad przedstawiono dorobek historyków niemieckich piszących o sprawach polskich w latach 1913 - 1939. Prof. dr Lech Trzeciakowski wygłosił referat *Polityka germanizacyjna na ziemiach polskich do roku 1914 w świetle badań prowadzonych w NRD i RFN*, doc. dr hab. Jerzy Marczewski omówił problem ocen formułowanych wobec polityki niemieckiej okresu I wojny światowej w kontekście spraw polskich (*Polska na tle ocen polityki niemieckiej okresu I wojny światowej w historiografii NRD i RFN*). Kolejne korespondujące ze sobą, referaty przedstawili prof. dr Jerzy Krasuski (*Sprawy polskie w latach 1919 - 1932 w świetle badań prowadzonych w NRD i RFN*) i doc. dr hab. Jerzy Kozeński (*Sprawy polskie w latach 1933 - 1939 w świetle badań prowadzonych w NRD i RFN*).

Ogólne konkluzje zawarte w referatach, charakteryzujące znaczący dorobek historiografii niemieckiej w zakresie tematyki polskiej, wykazały jednocześnie, iż w rozlicznych publikacjach z lat 1914 - 1939 obraz Polski, mimo nielicznych wyjątków, prezentowany był jednoznacznie negatywnie. Przeważały w nich tendencje rewindykacyjne i pesymistyczne oceny możliwości egzystencji i rozwoju odrodzonej państwowości polskiej.

Po wygłoszeniu pierwszych czterech referatów wywiązała się dyskusja. Pierw-